

Den unge Camilla Collett:

Et kvinnehjertes historie

ANMELDELSE

Torill Steinfeld

**Den unge Camilla Collett:
Et kvinnehjertes historie**

Gyldendal Norsk Forlag, Oslo 1996
458 s.ider

ANMELDT AF

ANNE SCOTT SØRENSEN

Som forfatteren gør rede for i indledningen til sin nye biografi om den unge Camilla Wergeland, senere gift Collett, så er den biograferede en af de levende myter i norsk national- og litteraturhistorisk overlevering, som stadig har udsigelseskraft ved at kombinere temaer som det unge Norge – den unge pige – den (ulykkelige) kærlighed. Hendes navn er for de fleste nordmænd stadig knyttet til de betydningsfulde mænd, der omgav hende, og som igen betegner det unge Norge. Derfor bliver hendes historie til historien om den unge pige, der kom i klemme i en strid mellem på den ene side faderen, præsten Nicolaj Wergeland og broderen, digteren Henrik Wergeland og på den anden side sit hjertes udvalgte, digteren Johan Sebastian Wellhaven. En strid, der både handler om norsk national identitet (striden mellem “patriotene” og “troppistene” eller det såkaldte intelligensparti) og om digtekunst og kritik (groft set en strid om idealisme over for realisme). Og som kompliceres af, at den unge Camilla Wergeland forgæves trodsede sin familie for at følge sit hjerte, og at også hendes senere forlovede og æg-

temand, Peter Jonas Collett, tilhørte det modsatte parti.

Som det er med myter og specielt moderne myter om (borgerlige) kvinder, så er der, ifølge Torill Steinfeld, langt færre nordmænd, der kender den del af historien, som ikke er relateret til de senere så berømte mænd, men danner et eget mønster, der peger frem mod Camilla Colletts senere forfatterskab og de mange år som enke efter det forholdsvist korte ægteskab. Det vides måske, at hun er forfatteren til "Amtmandens døtre" fra 1854-1855, der efterhånden har sneget sig ind i norsk kanon som et eksempel på den unge, realistiske nationallitteratur. Det vides måske også, at forfatterinden senere engagerede sig i den såkaldte kvindesag. Mange har måske endda set og rørt de kendte skulpturer, der står uden for præstegården på Eidsvoll (af Ada Madsen), på Universitetsbiblioteket (Ambrosia Tønnesen) og i slotsparken (Gustav Vigeland) i Oslo. Men det er altså de færreste, som kender til Camilla Colletts efterladte tekstkorpus – eller det liv, hvis erfaringer det har givet form, og som stadig taler overbevisende til os i dag i "Fortællinger" 1861, erindringsværket "I de lange nætter" 1863 og essaysamlingerne "Sidste Blade", "Fra de Stummes Leir" og "Mod Strømmen" fra årene 1868-1885. Det er dette liv, som Torill Steinfeld ønsker at skrive frem, idet Ellisiv Steens biografi fra 1947, "Diktning og virkelighed", er skrevet ud fra forfatterskabet.

Det er et projekt, som Torill Steinfeld giver sig i kast med vel vidende, at hun uden forfatterskabsanalysen som mellemkomst er mere udsat for at indskrive sig selv og sin egen tids (kvinde)historie i biografien (biographos = skrive (på) livet/kroppen). I forlængelse af de refleksioner over genren, som lægges frem for læseren, vælger Torill Steinfeld en fremstillingsform, hvor hun dels holder sig tæt på kilderne, primært brevvekslinger, dagbogs- og levnedsoptegnelser; dels forsøgsvist inddrager andre literære 'dokumenter' i en dialog med den

nutidige læser omkring kildekriteriet. Torill Steinfeld vælger, klogt synes jeg, at fremholde om ikke et objektivitets- så et validitetskriterie, idet hun afstår fra at lægge sig fast på en bestemt forståelse af det levede liv, som i stedet forsøgsvist skrives frem i en dialog med læseren, vekslede med fyldige uddrag af de involverede skrifter.

Implicit skinner indflydelsen fra mange års psykoanalytisk orienteret kvinde- og kønsforskning igennem i de indledende beskrivelser af forholdet til forældrene og i præciseringen af, at Collett udpræget var "sin fars datter". Men samtidig afstås der fra en egentlig psykoanalytisk eller anden snæver fortolkning, idet Torill Steinfeld i stedet lægger vægt på at fremlæse forhold som det tidlige skoleophold i Christiansfeld hos Hernnhuterne, en venindes død, sulteperioder, et skrantende helbred, rejserne til bl.a. Paris sammen med faderen og det lange ophold på egen hånd som ung, nordisk sylfide i Hamburgs selskabs- og salonliv. Herigennem blotlægges dels en både typisk og særegen kvindelig dannelsehistorie, dels en unik indflydelse fra europæiske strømninger, ikke mindst fra det samtidige europæiske salonliv, dets kvindelige skønånder (f.eks. Therese von Bacheracht) og den tidlige tyske romantiks kvindelige forfattere (f.eks. Bettina von Arnim og Rahel Varnhagen). Indimellem får vi så også den lange og smertefulde kærlighedshistorie og siden den langstrakte forlovelseshistorie. Uden alt for mange analyser og vurderinger, men med så detaljerede udpluk fra de involveredes egen hånd, så vi som læsere ligefrem mærker, hvad den unge pige må have følt ved fortællelserne, konventionerne, udsættelserne og misforståelserne, og det med en sådan intensitet, at det til sidst næsten ikke er til at holde ud. Man stiller sig uvilkårligt det spørgsmål, hvem der er skyld i dette, men også om man selv ville tolke anderledes, end den unge, stolte og trodsige hovedperson gør det.

Torill Steinfeld afstår fra at fremsætte entydige vurderinger af disse og andre væs-

entlige spørgsmål, idet hun vælger den åbne og åbnende refleksion, afløst af lange passager, hvor stoffet så at sige selv tager over. Dermed demonstrerer hun helt konkret både lethed og tyngden i *hendes* historie over for deres / mændenes. Samtidig mimer forfatteren Torill Steinfeld, igennem den valgte fremstillingsform, det store skrifttema hos forfatteren Camilla Collett: Kunsten at gøre et kvindelivs erfaringer levende for andre – og for eftertiden – er kunsten at skrive “uden stof” og derfor i en vis forstand også uden form!

Den kunst slutter for Camilla Collett selv i første omgang den dag, hun som 27-årig indgår ægteskab og dramatisk tager afsked med sit publikum. Men, som vi ved, genoptog hun den allerede under ægteskabet

med de første noveller og føljetoner i samtidens presse. Og værket slutter forhåbentlig også kun tilsyneladende for Torill Steinfeld med dette bind om den unge Camilla, idet man som læser – for øjeblikket mættet – allerede må se frem til en fortsættelse i et næste bind af den i alle henseender store biografi!

*Anne Scott Sørensen
Lektor, Center for Kvinde- og
Kønsforskning,
Odense Universitet*

Den skrevne statue

ANMELDELSE

Karin Sanders

**Konturer
Skulptur- og dødsbilleder fra
guldalderlitteraturen**

Museum Tusulanums Forlag
269 sider, ???kr.

**ANMELDT AF
KAREN KLITGAARD POVLSEN**

Mine forventninger til Karin Sanders bog om konturerne af den menneskelige krop i romantikkens tekster var på forhånd ikke små, for jeg har hørt hende holde foredrag om sit projekt et par gange i løbet af de sidste år. Lad mig derfor begynde denne anmeldelse med at konstatere, at de på de fleste punkter blev indfrie- de, på nogle få punkter skuffede, men at bogen alt i alt har ramt mig og har udfordret mig et helt andet sted end forventet. Den har været inspirerende læsning, som jeg endnu ikke er færdig med at fordøje, men som allerede har givet mig flere ideer end de fleste bøger gør.

Karin Sanders har været på jagt efter den repræsenterede krop, altså efter kroppen, som den 'genskabes' i teksten. Hun lægger ud med en fortolkning af det billede, som også er på bogens smukke omslag. En græsk pottemagerdatter blev forelsket i en ung mand, der skulle rejse den næste dag. Om aftenen så hun konturen af hans ansigtsform reflekteret på væggen som en skygge. Hun tegnede skyggens kontur op og havde således et erindringsbillede af ham. Hun havde altså fastholdt det, der var

på vej til at forsvinde for hende. Myten er ifølge Karin Sanders blevet set som en første tegning, men også som begyndelsen til skulpturen. Pottemageren skabte nemlig et basrelief over konturen. På samme måde er denne bog et forsøg på at fastholde noget forsvindende, men sådan at noget fastholdes, noget forsvinder.

KLASSIK OG ROMANTIK

Karin Sanders laver en læsning af tre centrale forfattere i den nordiske romantik: H.C.Andersen, Johanne Louise Heiberg og C.J.L. Almqvist. Hun påviser romantikkens affinitet til klassikken, specielt til J.J. Winckelmanns påpegning af, at studiet af den græske skulptur burde og skulle ligge til grund for enhver kunstnerisk produktion. Karin Sanders optik ligger således mere på romantikken som en dobbelt kontinuitet af accept og afvisning i forhold til klassikken, mere end som det radikale og eksperimenterende nybrud, romantikken traditionelt er blevet set som. Det er rigtigt set og overbevisende fremført bogen igennem.

I afsøgningen af, hvordan konturen er forsøgt repræsenteret i disse tre forfatter-skabers tekster, bliver døden og kønnet vigtige omdrejningspunkter. Et centralt begreb i bogen er det retoriske begreb ekfrase: et billede i skriften, ikke blot af kroppen som statue, men også af psyken som en krop, der kan ses som statue. Skriften og døden har en særlig forbindelse, skriften dræber tingen ved at repræsentere tingen. Men samtidig forsøger en forfatter som H.C. Andersen at udskyde døden, ved at undgå at afslutte teksten. Hans sidste dagbogsblade, skrevet af den døende hånd, afsluttes og fuldendes af en anden hånd, da hans egen ikke kan mere og skriften bevæger sig således på en måde hinsides døden. Johanne Louise Heiberg har et lignende projekt, når hun beskriver sine sceniske og forgængelige præstationer i teksten, hvor de får et mere fast og uforgængeligt udtryk, men også stivner i et tableau, et le-

vende billede. Den omvendte bevægelse ses hos C.J.L.Almqvist, der i skriften arbejder med at få billeder og det skulpturelle til at opløse sig til liv og bevægelse. De tre forfattere viser således en bevægelse mellem fascinationen af skulpturens levende skønhed og en opfattelse af skulpturen som det døde marmor.

DET LEVENDE OG DET DØDE

Bogen pendler således mellem – og fastholder – en stadig uafgjorthed mellem det levende og det døde, hvor konturen bliver en slags bindestreg – der samtidig adskiller – mellem de to verdener og repræsentationsformer. De neoklassiske skulpturer blev af Winckelmann og hans samtid ikke set som dødsrepræsentationer, men snarere som forædlede former, der kunne vække betragende sjæle til nyt liv – og som kunne se levende ud, altid, ud over enhver død. Generationen, der skabte kunst i den anden halvdel af 1700tallet, var fælles om en fascination af marmorkroppen, der var kold og stiv, men som kunne opleves som levende, f.eks. ved hjælp af blaffrende fakkelbelysning. De delte også en fascination af levende kvinders kroppe stillet op i attituder og tableau, så de så helt hvide og døde ud som forstenet liv. Karin Sanders viser, hvordan Goethe og Herder på hver sin måde var erotisk fascineret af disse skulpturer, som de analogiserede med en ideel kvindekrop. Men hun kunne måske have gjort en større pointe ud af, at det var en kvindes krop, det blev så oplagt at sammenstille med den græske skulptur. I slutningen af 1700tallet skifter skønhedsidealet fra at være en græsk mandsskulptur, som f.eks. i den berømte Laokoongruppe, til at blive en kvindeskulptur. Samtidig blev Ovids historie om Pygmalion populær og den blev bl.a. populariseret i Bendas melodramaer, hvor musik og reciteret tekst afløste hinanden i en stadig højere affektladning. Pygmalion var en græsk billedhugger, der skabte en perfekt kvindestatue, Galathea, som ved hans be-

røring og ånde og kærlighed blev levende-gjort af Venus. Hans erotiske betagelse af marmorstatuen kunne dermed indløses i et levende kys. Goethe og Herder skabte ikke skulpturer, men de beskrev i digteriske strofer disse ideale kvindestatuier og demonstrerede således, hvad den lyst, disse skulpturer skabte i dem, gjorde ved det mandlige subjekt. Karin Sanders nærmer sig dette kønsspørgsmål mange gange, hun bevæger sig om det så mange gange, at et omrids skitseres, men det bliver aldrig til en egentlig kontur eller tegning.

Men netop denne ikke-indfrie forventning frisatte en inspiration. Karin Sanders antyder den ene kontur efter den anden og læseren må så selv udfylde linjens omrids, det er vældig inspirerende. Det kan også være på grænsen til det irriterende, som når Karin Sanders på side 39 og 40 sammenstiller to tekster, en fra 1860 og en fra 1810 og bringer dem i dialog uden overhovedet at kommentere det overspring, den lakune på 50 år, der ligger mellem de to tekster, der så oven i købet er fra to forskellige sprogområder og kulturer. Det peger på bogens force og dens svaghed: Den er båret af en ide, der fastholdes hele vejen igennem, men som indimellem bliver konturløs og springende. Netop disse overspring hager sig fast i læseren og udfordrer hende til at tænke, skrive og tegne tomrummet ud selv. Karin Sanders skriver, at kontur skal forstås som "et forsøg på at sætte det urolige, det flygtige, det uudsigelige...ind i en...form". I den forstand udfylder hun sin ide fuldt ud.

ORD OG KONTUR

Det gør hun også i en anden forstand. Det er nemlig ikke let at sammenfatte, hvad denne bog beskriver. Dens ide er så sammentrængt som en streg, der tegner omridset af noget anet: Noget konstitueres (Andersen og Heiberg) for så igen at opløses (Almquist). Det er ikke konturen, det er ikke statuen, det er ordene, digternes og San-

ders', der "vrister en røst og bevægelse ud af den kolde sten" (p.248), men samtidig viser skulpturen ordenes forstening frem. Det er Karin Sanders fortjeneste frem for nogen, at hun holder fast på dette paradoks, denne stadige bevægelse mellem død og ikke-død, uden på noget sted at lade sig forlede til en enkel eller pragmatisk løsning på paradokset. Med konturen står den kvindelige krop frem og kan berøres, men den står samtidig frem som et glat, stumt væsen, der med Sartres ord, kurerer os for den sygdom, det er at have en krop. Og hermed er vi tilbage ved kønnet, som er en motor for teksten, men som et landkort, hvor omridset er tegnet, men landet fremstår som en hvid plet. Mit bud er, at Karin Sanders ikke når længere med kønnet, fordi hun er så ærbødig over for sine teoretiske og litteraturhistoriske forbilleder. Hun skriver sig så håndfast ind i en tradition, at hun bindes ind i en sammenhæng, som hendes egne læsninger ofte overskrider. Dermed både tegner hun – og udvisker hun – en kontur. Konturen af en statue, der er en kvindelig skikkelse, hvis køn sløres til og fortoner sig i det uvisse. Det er en skam – og det er en genistreg, for som Karin Sanders skriver:

"Uskyldens ide er med de Man's ord "en af de mest forføriske magtfulde og misvisende topoi i den idealistiske og romantiske periode. Spørgsmålet er, om denne uskyldsoptik også skal være læsningens optik? Eller om ikke netop denne uskyldsdiskurs i sin egenartede kunstfærdighed tvinger læseren ind i rollen som bevidst afkoder og analytiker!! (p.243)

Konturen og dens køn er svær at gribe. Og så Karin Sanders' – og netop det får læserens begær efter at begribe til at vokse. Og det er da ikke helt ringe!?! Også efter den anden læsning føler jeg mig stadig forurolet og i bevægelse.

*Karen Klitgaard Povlsen
Lektor, Århus Universitet*

Familieliv i Danmark 1550 til år 2000

ANMELDELSE

Anne Løkke og Anette Faye Jacobsen

Familieliv i Danmark 1550 til år 2000

Systeme, 1997

ANMELDT AF

CECILIE FELICIA STOKHOLM BANKE

Hver sommer holder vi ferie i Sønderjylland. Det har vi gjort siden vi fik vores første barn og droppede rejserne til fordel for oplevelser med familien i strandkanten ved Åbenrå Fjord. Ferien i Sønderjylland er lidt af en årligt tilbagevendende pest, som vi starter med at diskutere allerede i decembermåned og som giver anledning til en række fuldstændig klassiske familieskærmydsler på tværs af vandene og de enkelte familier, men som ikke desto mindre er et must, hvert år.

Denne sommer har jeg meget passende nydt varmen og vandet ved Åbenrå Fjord i selskab med tredjeudgaven af Anne Løkke og Anette Faye Jacobsens bog "Familieliv i Danmark". Til forskel fra første udgaven, "Familieliv i Danmark 1600 til 1980'erne" dækker denne udgave perioden 1550 til år 2000. Bogen har efter sigende været en lidt af en sællert siden den udkom første gang i 1986 og var en omskrivning af de to forfatteres speciale. Den faldt på et tørt sted og opfyldte behovet for en overordnet familiehistorie til brug i gymnasier, på HF og på første niveau i de videregående uddannelser og fortjener derfor en anmeldelse. Bogen

indeholder, udover de beskrivende kapitler om familielivet i forskellige tider og blandt forskellige sociale grupper, et fyldigt kildeudvalg til eksemplificering af det beskrevne liv og dets forandring.

Trejdeudgaven har altså givet anledning til en udvidelse af bogens tidsmæssige rækkevidde, hvilket på sin vis er reelt nok. Familielivet har siden 1970'erne gennemgået en stor forandring, en af de stille revolutioner, som man først nu er begyndt at forholde sig efterrationaliserende til. Man kan bare kigge på andelen af toårige børn i daginstitution, som i 1973 udgjorde 21 % og i 1993 var steget til 69 % (jvf. tabel på side 243). Bag tallet skjuler der sig en række forandringer, som har haft afgørende betydning for familielivet. Kvindernes øgede erhvervsfrekvens, institutionaliseringen af børnepasningen og professionaliseringen af omsorgen. Der findes ikke den mor i dag, som ikke har været i kontakt med en af den terapeutiske stats mange behandlere.

Jeg har stor respekt for de historikere, der arbejder med det lange perspektiv og forbinder fortidens strukturer med nutidens forhold, og "Familieliv i Danmark" er en god grundbog for beskrivelsen af familiens levevilkår i bondesamfundet og under den første industrialisering. Her kan forfatterne deres stof og familien præsenteres rigt og varieret i dens forskellige udformninger, afhængigt af stand og klasse. Vi møder bondefamilien, adelsfamilien og borgerfamilien i det gamle samfund. Og vi møder gårdmandsfamilien, landarbejderfamilien, borgerskabets familie og arbejderfamilien under industrialiseringen.

Men, når vi kommer frem til tiden efter anden verdenskrig og den moderne/postmoderne familie, forsvinder variationen. Til forskel fra de meget grundige beskrivelser af familiens levevilkår i bondesamfundet (1550-1850) og et samfund i opbrud (1850-1950), fremstår kapitlet om de moderne tider (1950'erne til år 2000), meget svagt og usikkert, som om forfatterne ikke tør lægge sig fast på noget af frygt for at

komme til at sige noget forkert. Det er da også typisk, at denne periodes udvalgte kilde materiale indeholder mange tabeller og figurer, primært hentet hos SFI. Forfatterne forsøger at bedrive samfundsfag, men lykkes ikke helt, hvilket afsløres i det usikre sprog, som bryder den ellers meget sikre stil.

Og det er synd, for der er netop brug for et bud på, hvordan familien ser ud i vor tid. Der er behov for en mere varieret karakteristik af familielivet i overgangen fra industrisamfund til informationssamfund, som går ud over de gængse forestillinger om kernefamilier, skilsmisser og homoseksualitet. Hvordan ser livet ud for de mange forskellige familietyper, som også vor tid har?

I stedet for som i de to første kapitler at beskrive moral, normer, kultur, værdier, etc. i de forskellige familietyper, findes der i følge forfatterne kun én overordnet familietype, nemlig kernefamilien, som alle tilegner uanset den sociale, kulturelle og økonomiske status i efterkrigstidens massesamfund. Alternativet til kernefamilien er familier med enlige forsørgere og så de sammenbragte familier. Det kunne have været interessant, hvis forfatterne på samme måde som i bondesamfundet og industrisamfundet var gået tættere på de familieliv, der rent faktisk leves og givet bud på, hvad de indeholder.

Nutidens familieliv er præget af de forskellige faser, vi gennemlever og af de strategier, vi vælger hen ad vejen. Det er underlagt en større grad af omskiftelighed og det er langt mere individuelt for hver enkelt familie. En familie kan have mange lighedspunkter med den typiske arbejderfamilie, måske ikke erhvervmæssigt, men i kultur og omgangsform, hvor arbejdsdelingen stadig er traditionel og hvor børnene opdrages i det samme kønshierarki. En anden familie har måske brudt med dette hierarki, men har til gengæld meget traditionelle borgerlige normer om familiesamvær og opdragelsesmetoder. En helt tredje familie har en etnisk baggrund med et helt andet

kulturelt mønster end det danske og denne families strategi former sig både efter den etniske baggrund og i forhold til den danske virkelighed.

Den familie, forfatterne skriver ud fra, er den samme familie som den socialdemokratiske velfærdsstat var bygget op omkring i tiden 1950 til 1980, nemlig den typiske danske kernefamilie. Og den har i de sidste 25 år været under kraftigt omformning, hvilket ikke kun skyldes kvindefrigørelse og seksuel revolution. Arbejdslivets forandring har også betydning for familiens ændrede levevilkår. Det er netop et af velfærdsstatens problemer, at familierne i dag ikke fungerer efter et bestemt mønster sådan som i 1960'erne og 1970'ernes industrielle velfærdssamfund, men er individuelle med individuelle behov og krav til det offentli-

ge. Og det er svært at efterleve for en universelt anlagt velfærdsstat.

Det var derfor med en vis grad af ærgrelse, jeg lagde bogen fra mig på sydstranden i Åbenrå Fjord. På sin vis fik jeg opklaret visse ting om det familieliv, der må have udspillet sig der på stranden blandt generationerne før mig. Stedet rummer trods alt 60 års familiehistorie med rester fra både bondesamfund og industrisamfund. Men jeg kunne ikke genkende min egen lille families livsstrategi. Den hører nemlig informationsfundet til og det kan jeg ikke finde i Anne Løkke og Anette Faye Rasmussens bog, trods det titlen lover.

*Cecilie Felicia Stokholm Banke
Ph.D.-stipendiat
Roskilde Universitet*

Hvad skete der med seksualiteten?

Refleksioner over sex og afseksualisering

ANMELDELSE

Gunter Schmidt

**Hvad skete der med seksualiteten?
Refleksioner over sex og afseksualisering**

På dansk ved Kurt Jensen.
Hans Reitzels Forlag 1996.
125 sider.

**ANMELDT AF
KARIN LÜTZEN**

Gunter Schmidt er professor i seksualvidenskab på Hamburg Universitet på universitetshospitalets afdeling for seksualforskning. Han er således både teoretiker og praktiker, fordi han på universitetshospitalets sexologiske klinik møder de kvinder og mænd, der henvender sig med det, de definerer som seksuelle problemer. Han har skrevet utallige artikler om klinikkens arbejde og om seksualvidenskab samt bogen "Han, hun, den, det: om det seksuelle", som udkom på forlaget Tiderne Skifter i 1989.

I den foreliggende bog gennemgår han forskellige aspekter af seksualiteten i 1990'erne, og hvad jeg især godt kan lide ved bogen er, at han er så moderne. I modsætning til mange andre, der tænker på, hvad der skete med seksualiteten, er han fuldstændig usentimental. Her i 1990'erne har massemedierne ellers haft et sært nostalgisk forhold til seksualiteten og beklaget, at den ikke længere tager sig ud som i de glade 60'ere. Dermed anskues forandringer i seksualiteten som et tilbageskridt fra lykkeland, hvorimod Gunter Schmidt ganske nøgternt ser på, hvordan kvinder og

mænd og børn her i 90'erne forholder sig til seksualitet.

Han skriver, at til 60'ernes og 70'ernes liberale diskurs blev der i 80'erne føjet en ligerets diskurs, der frembringer en ny seksualkodeks. Denne kodeks vil ikke genindføre gamle forbud, men vil skabe eller regulere den seksuelle omgang mellem mennesker på en mere fredelig, mere kommunikativ, lettere forudsigelig og mere forhandlende og ligeberettiget måde. Det er den seksualkodeks, som af mange nedladende kaldes *political correctness*, men som Gunter Schmidt ser i sammenhæng med den forhandlingsmoral, der i øvrigt er til stede på mange andre områder i 90'erne.

Det, han kalder "afseksualiseringen af det heteroseksuelle liv", omhandler den kendsgerning, at kvinder og mænd i heteroseksuelle parforhold tilsyneladende dyrker sex sjældnere end tidligere. Seksualitet synes, ifølge Gunter Schmidt, at blive flyttet uden for forholdet – ikke nødvendigvis i udenomsforhold – men i masturbation, som er en mulighed for en selvbestemt, frit tilgængelig, autonom, hjemlig og helt igennem sund seksualitet. For at forstå, hvordan seksualitet i heteroseksuelle parforhold har udviklet sig på denne måde, henviser Gunter Schmidt til modernitetens ændringer i arbejdsforholdet mellem kvinder og mænd. Den udvikling vil nødvendigvis også transformere heteroseksualitet, for herigennem griber mænds og kvinders ikke-private sociale rum i tiltagende grad ind i hinanden, og det gælder også de forskellige hierarkiske sektorer af det sociale og arbejdsmæssige liv. I den private sektor møder mænd og kvinder i tiltagende grad hinanden som ligemænd i forhold til uddannelse, erhvervschancer og indkomst. De kommer til at ligne hinanden med hensyn til autonomi og magt, men også med hensyn til opgaver og erfaringer, og derved bliver kønnet mere irrelevant for mænds og kvinders samlede livsverden.

I andre kapitler beskæftiger han sig med

kernefamiliens foranderlighed og sætter den ind i en historisk sammenhæng; med den historiske udvikling fra driftsteori til 90'erne opfattelse af lystmulighed, og med seksuelle forstyrrelser i parforhold. Her anskuer han de pardynamiske processer, der ofte kan skabe et stiltiende ubevidst arrangement mellem parterne, som er til fordel for begge og for forholdet. Han skriver endvidere om perversioner, seksuel kedsomhed, pornografi og fantasi, om børneseksualitet og endelig i sidste kapitel stiller han spørgsmålet: "Findes der heteroseksualitet?"

Gunter Schmidt er godt hjemme i den nyere homoseksualitetsforskning, som anskuer både homo- og heteroseksualitet som konstruktioner. Han deler den anskuelse og skriver, at vi lever under den magtfulde fordom om monoseksualitet, altså at vi vælger partner ud fra kønnet og ikke ud fra alt muligt andet. "Kun et køn kommer erotisk på tale, det andet, ca. halvdelen af menneskeheden er principielt udelukket ved partnervalg." Dette gælder altså for de mennesker, der lever et heteroseksuelt liv, men de der lever et homoseksuelt liv vælger lige så eksklusivt deres eget køn.

Men også på dette punkt er der sket en forandring i 90'erne, og Gunter Schmidt afslutter sin bog med at konkludere: "Der er således meget, der taler for, at erotik og partnervalg frigør sig fra monoseksualitetens diktat og den rigide kønsbinding, og at stadig mere afhænger af, hvilke længsler og ønsker, og frem for alt, hvilke skjulte og ubevidste længsler og ønsker, vi kan projicere ind i andre, samt i hvor ringe udstrækning han eller hun udløser den angst, igen den skjulte angst, som er forbundet med sådanne ønsker. Således kan kønnet blive mindre betydningsfuldt i partnervalget."

*Karin Lützen
Lektor
Roskilde Universitet*